

„Jer, Osszián”

(Ágh Istvánnak a magyar poézis eseményévé váló kötetéről)

Fiatalok voltunk. Ágh István a budai Vigadóban alakított Népművelési Intézet könyvtárosa. A környéken, egy presszóban találkozunk. Olvasom gépiratban a *Harangszó a tengerészért* című oratóriumát. Érzem, remekmű van a kezeim között. És csodálkozom, hogy más, nagyobb folyóiratok miért nem csaptak le a műre. „Darabjaiban szívesen közölnék. De egy fiatal költőtől ilyen hosszú verset egészben egyik sem vállalja.” „Én lekötöm egészben, a Napjainkban. Ez csak így élő remek.” Feledy Gyula utóbb tizenkét rajzot készített hozzá. És csoda történt, a vers körül egy egész kötet jegecesedett: *Rézerdő* címmel. Meghatározóan nagy kötete a magyar lírának. Egyszerre egy világkorszakváltás, egy emberi bizonytalansá válás, személyes költői önkeresés és egyben egy egyedi szövegalakítási módozat. Összeforva. A kritikus akkor hasonló jelenségre – ritka ráfigyeléssel – Weöres Sándor összegyűjtött verseit bemutatva figyelt fel a maga számára. Majd nemrég mindennek visszaigazolását az egymástól oly igen távoli Nemes Nagy Ágnes kétszer is elmesélt pusztulástörténetében érzékelt, amint felidézte a városmajori „mesterek utcájának” pusztulását, és értelmezi máról visszatekintve Sinka Istvánnak az éppen akkorra összeálló múltakat felidéző világlátomásában, a *Mesterek uccájában*. Most pedig eszébe jut hosszas meditációjuk Serfőző Simonnal a *Levelek a Splendid Hotelből* ciklus verseiről a *Rézerdő* kötetből, a létezés csalímességének akkor aktuálissá váló felfejtése. A kritikus éppen ugyanakkor mindezt magában hasonlóképpen élte meg. Az Ágh Istvánétól ugyan eltérő életrajzzal, távol a költő személyiségétől, mégis ráismerve: ezzel a kötetel fordult egyet a világ. Hagyományos, sok évezredes – lehet talán száz-ezer éves is! – folyamatosság szakadt meg, magára maradt az ember, a világ azóta sem tudja

kiheverni ezt a rászakadt bizonytalanságérzetet. Pedig abban a pillanatban még valami büszkeséget is kiváltott ennek kényszerű felvállalása. A mi költészetünkben – most úgy érzem – mindezt a *Rézerdő* jelezte a legmagasabb költői megoldás színvonalán.

Ezóta mindegyik Ágh István-kötetet azzal a kérdéssel veszem kezembe: talált-e hasonlóan maradandó pillanatra általa Ágh István a maga értékes, nagyszerű költészetében. És most, amikor 81. születésnapom reggelén elkezdtem olvasni a költő 80 éves korában készült újabb kötetét, benne a magam számára megtaláltam a *Rézerdő*höz fogható hitelességű újabb költői összegező pillanatot. Ez a kötet éppen erre, a régi kötetre válaszol vissza. Amire akkor fiatal lelkesedéssel döbrent rá egy kezdő költő, annak kétségbeejtő eredményére döbrent rá, amikor rászakad az öregség, elvesznek mellőle a fiatalság társai, és marad a világban megszakadt folytonosság magányos tapasztalata. Most borzong bele mindabba, amit valaha a kétségbeesést feledve lelkesen felvállalt. Ami beérett körülötte. Homér helyett Osszián lett. Amit valaha változásként érzékelt, abba ma ijedten tekint. A valahai ifjúság egységben látott világa kettészakadt. Még ismeri az ifjúkori felfedezés fájdalmas hőskorát is, de versében felülírja azt a magára maradt öregember magányos látomása. Miénk volt a huszadik század, amiből mára a kétségbeesés tényáradata marad. Valóban „ködös, homályos” világával, miként Arany János előre látta már egy századdal – nála is – korábban. Amikor Aranyt beéretten ünnepli egy ország, akkor érik közöttünk egy nagy kortárs költő, aki egy valóban öregkori kötetben mindezt tudatosítja. Aranyhoz méltóan, nem cinikusan, nem repeső örömmel, hanem a folyamatosság igényét mégis csak

megtartva. Értelmet keresve az értelmetlenségben. Új hangon úgy, hogy bátyjai kötődését egyetlen sorral mégis megtartja, Istenhez, hazához kapcsolódva, valami egészet remélve mégis a magára maradó életrajzából is.

Nem szokásom olvasás végeztével telefont ragadni. Most is hiába csengettem meg a szerzőt. Pedig szerettem volna közölni valamit. A Vörösmarty téren a könyvhéten, amikor kezünkbe adta új kötetét, a szokásos dedikációval, neki is elismételtem a bennem kérdező mondatot: „Van olyan, mint a Rézerdő?” Nagyon nézett. Most meg akartam magyarázni. Kénytelen voltam mailben küldeni:

„Pista! Nem szoktam a szerzőket zavarni. Hívtalak, nem vetted fel. 81. születésnapomon téged olvastalak.

Nagyon nagy költő lettél. A Rézerdő valaha az egyik legjelentősebb magyar verskötet. Nemcsak nagy költészet, de egyéni-egyedi teljesítmény. Egyedülálló arról, az akkori életről a legmagasabb költészet szintjén.

És most az Elvarázsolt ének a koronáció! Kétségbeejtő – mégis felemelő. Tisztességes széttekintés, az emlékek párhuzamos idézésével valami egyedülálló költői megoldás. A múlt is, de a múlt mai, 80 feletti átértékelése, magunkévá élése. A forradalmi ciklus, a Juhász és Csoóri vers egyedülálló látomás a mai rémálmorról. Juhász szavaira rímelve zárva: »hazafelé a sorsunkká változott Magyarországon«.

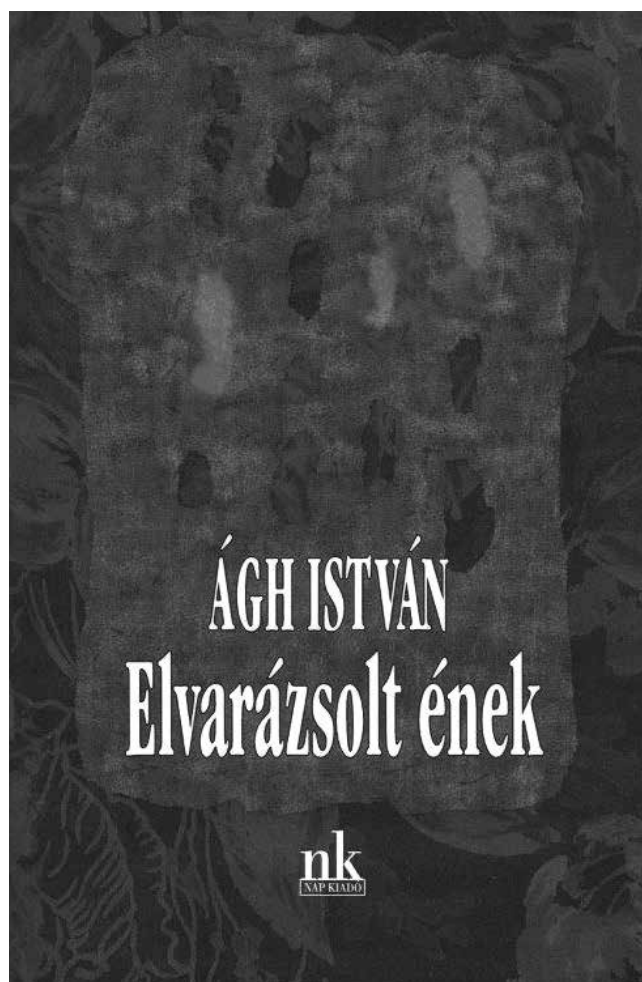
A záraskor is reményt ad. Istenben létező világegyetemet. Pista, köszönöm, reményt ad a legnagyobb kétségbeesésben.

Nem tudom, meg fogom-e tudni írni. Szeretném. Végre valaki eseménnyé vált a magyar poézisben. Ritka pillanat. L-t.”

Hamar érkezett válaszából egyetlen mondatot idézek: „A véleményed nem lep meg, hiszen a Rézerdőtől az utóbbi köteteimig ismerem, írásban, szóban tudomásomra hoztad. Mégis valahogy ez a mostani a végleges, mint a bezárult kör, pont az i-n, akárha kőbe véstéd volna, hogy ne lehessen letörölni.”

Az utóbbi években sűrűsödtek a hatvanas évektől gyűlő kétségek, kétségbeesések, és el-

lenükben az élni akarás reménye mellett az értelmes egészre ráérező – vagy legalábbis rákérdező – gondolatok. Hogyan és miért? Ezt éli költészetében személyes sorsáról beszélve Ágh István. Ezzel kölcsönözve nekem is válaszlehetőséget életem felvetődő kérdésére. Az *Elvarázsolt ének* nemcsak a magyar poézis eseménye, hanem a 80 éves költő válasza is a 81 éves kritikus mindennapi vívódásaira. Két öregember beszélgetése? Nem csak két öregember beszélgetése! Remélem, nemcsak az én életemben vált eseménnyé, de – mint írtam – a magyar poézis történelmében is.

* * *

És ha minderről az Aracsban számolhatok be, szeretném a kötet egyik versét teljes egészében is bemutatni a folyóirat olvasóinak. A versben ugyanis magának a lap címét adó romtemplomnak a látomása is megjelenik.

Pétervárad s Kalemegdán után,
nagy történelmi pusztaságon át
közelítjük naplemente felől
Kelet népét, s kérdezi a sofőr,
ez az út visz Szkorenovác fele?
goszpodine! erre Székelykeve?
hajt valami tudatalatti vágy,
odahajló erős kíváncsiság.

Nemhogy mint gyenge szórvány veszne ki,
a féreg a gyökeret kedveli,
bár megmaradni még Hungaricum,
így kevésbé anakronisztikus,
minket meg elragadt az utazás,
mint egy szerelmes elhatározás,
itt még vigasz, mi másutt kései,
s a gyűlölet villantja késeit.

Kukoricások tengerén hajóz
Aracs romja, de csak mi haladunk,
a büszke Nyugat alkonyában épp
kezdi Kelet mennybemenetelét,
mielőtt árnyékká lesz az anyag,
fölragyog, mint a valódi arany,
olyan sárga Kogutowicz Manó
térképe is, mint a sárgarigó.
Vármegyéből font babérkoszorúm
helyett gerenda, csalán verte rom,
szúrós koromszag, mintha a tüzet
tegnapelőtt oltották volna el,
akkor még ez a lapos Pancsova
nem a benzin gyúlékony városa,
míg Belgrád hozta rá a háborút,
a honvédek meghalni jártak ott.

Mit az Al-Duna kapuja lezárt,
csak ingerelt, hogy verjék le a zárt,
egymás nyomába lépve taposott,
s már a Kárpátok ölében lakott,
megtelepült, de mint felhők raja
mindig elszállt fölüle a haza,
és menekült, de nem tudta, hová,
volt, akinek nem is volt már odább.

Vérzett a hó, máig sincs irgalom,
színt váltott a Siculicidium,
áldozatnak kijár a büntetés,
míg Fogadjisten vagy Istensegíts
földjeit szántják, míg hajlékait

lakják, az anyaország hazahív
a peremére, mint valamikor,
így lett Madéfalvából Trianon.

Másik ország közepére került,
hogy majd a szomszédságban elmerül,
de a bajban jelenné vált a múlt,
amit háromszáz év alatt tanult
túlélővé nevelte akkor is,
ha örvényből égbe kapaszkodik,
de ha a föld erejétől feszül,
nem fél Istenen kívül semmitől.

Visszatér boldog fiatalkorom,
piros tetőt őrzi a torony,
a gémeskút, öreg pásztorkirály,
nem látszik, mégis itt delel a nyáj,
mert minden itt van, ami nincs jelen,
ami a miénk volt és elveszett,
és lovunk nyári rétet abrakol
csillagszóró téli hajnalokon.

De nem csak ezért. Ha valamelyik verssel igazán jellemezni tudom a kötetben megtalált hangteljes poétikai formáltságát, ezt, a *Székelykeve* című verset alkalmi utalásán túl is kiválaszthatom. A kötet verseiben Ágh István tárgyiasítási tudta mindazt a teljességet, amely a létezés általunk felfogható egészét képes egy-egy alkotó végiggondolás sodrásában áttekinteni, egymásban megjelenítve egyetlen poétikai alkotással egybegyűjteni. Az ember által a létezésből belátható események időbeliségét egyetlen időpillanatban, az emlékezés jelenében összefogni. A világtörténelem, a magyarság és környezete történelmi eseményességét, az egyes ember ifjúságának sodró emlékeit, és a most mindezekre visszagondolás kétségbeesett és mégis ünneplésesen felemelő széttekintésében koszorúba fogni. A veszteségek és helytállások örömeit és bánatait, a mindig is várt jövőbeli reményt beteljesítő pillanatok élményeit egymást erősítő és a létezés ismerhetetlen teljességébe fonódó vágyódással összekapcsolni. Berzsenyihez fűződik mindenkor költészete, de most, ezzel a kötettel végleg társává szegődik: az ittlét problematikuságát az „ohajtva” sejtés vágyakozásába oldva. És ezt a személyes létezést Arany János áldott ihletésében egyben „rendületlenül” létezése ér-

telmeként magára vállalni. Ha már azt hiszem, minden, amit a megszólaláshoz társítottunk eddig, reménytelen, akkor szólal meg a búcsúzó Osszián, aki még tanú volt, most búcsúztató, aki keresi a társakat, akiknek átadhatja az általa fájdalmas vajúdással létrehozott üzenetet. Legyen az Aracs-látomás a frigidáda, amely talán ismét a létezés kétségbeejtőnek látható és az „ohajtva” rendületlenül sejtetett teljességét ködös, homályos énekében egybefonja.

*

Kabdebó Lóránt megrázó könyvismertetőjét, benne Ágh István mélyen drámai versével augusztus egyik szombatjának délutánján kaptam meg, olvastam el. Igazi nyári szombat délután volt, forróság, béke, nyugalom. Úgy éreztem, a professzor úrnak meg kell írnom a vers lehetséges keletkezéstörténetét: a Magyar Művészeti

Akadémia Irodalmi Tagozata 2016 szeptemberének végén a Délvidéken, Székelykeven tartotta kihelyezett tagozati ülését, melynek megszervezésére az Akadémia az Aracs Alapítványt kérte föl. Ennek mi örömmel tettünk eleget. Az akadémikusok útjuk során bejárták, megtekintették a Dél-Bánságot, jártak Dél-Bácskában és Szerémségben is. Munkahelyi kötelezettségeim miatt nem tudtam elkísérni a csoportot, de az akadémikus hölgyek és urak hazafelé tartván megálltak nálunk, Horgoson, ahol frissen sült pogácsával és jófajta, homoki borokkal, üdítővel fogadtuk őket. Ágh István olyan szomorú volt, mint a verse.

...És azóta Vathy Zsuzsa sincs már velünk.

Kabdebó professzor úr úgy véli, gondolnunk kell az irodalomtörténetre, valamint: „A történet és a vers értéke csak emeli egymást, ha összehalálkoznak.” És be kell látnom azt is, a szálak összekötnek.

B. J.

Balról jobbra: Sarnyai Andrea, Ágh István, Bata Faragó Katalin, Godó Edit, Füzesi Magda, Vathy Zsuzsa, Tóth Erzsébet, Mezey Katalin, Ács Margit, Ferdinandy György, Bata János